

Een huis aan de Isar

Een huis aan de Isar

Een klein naspel van de Duitse oorlog

Cees Spaans

Vallei

Voor M

Een uitgave van Vallei

Tweede, herziene druk 2024

Coverontwerp: White Egret Images

Druk: bravenewbooks

ISBN:9789465011370

©Cees Spaans 2024

De Oorlog

'Als we het maar niet wéér de hele avond over de oorlog moeten hebben' zegt Caroline. Ze staat voor de spiegel en ze probeert de vierde parelketting. 'Welnee' stel ik haar gerust. 'Zelfs Duitsers raken ooit uitgepraat over de oorlog.'

'Wat staat beter' vraagt ze. 'Deze of die dubbele, of misschien een gouden ketting?'

'Ik hou van parels, als jij ze draagt.'

'Herr Doktor' zegt de man van de catering. 'De Herr Minister komt er aan.'

'Doe maar die parels' roep ik. 'Ik moet naar de deur.'

De fotograaf van de plaatselijke pers staat al te wachten. 'Ik heb er graag een van u alleen, een van de minister en dan een

paar van u samen. Waar kan dat het beste?' 'Laten we buiten gaan staan' stel ik voor.

De auto van de minister draait het voorplein op. Ik loop naar hem toe en wacht terwijl de chauffeur de deur opent. 'Herr Staatsminister, welkom, het is een grote eer voor ons dat u vanavond onze gast bent.'

'Herr Neringa, dat is bijzonder aardig van u. Het is een groot genoegen voor me om u eens in uw prachtige huis te bezoeken. U heeft echt een indrukwekkend huis. Is het oud?' 'Een jaar of vijfenzestig' zeg ik argeloos.

'Ach ja, oorlogsarchitectuur' antwoordt de minister. 'Niettemin, het is een mooi huis, traditionele lijnen en toch zakelijk. Een bijzondere combinatie.'

Mijn vrouw, die ooit architectuur heeft gestudeerd, beschrijft het huis meestal als *nazi-parvenu*. Zij zegt dat het huis werd gebouwd om te imponeren en te vernederen. We staan bij de voordeur. Caroline wacht in de salon. 'Mijnheer de Staatsminister, nog één foto graag.' 'Wat een aardig logo heeft uw bedrijf' zegt de minister. 'Vindt u het erg om daarmee op de foto te gaan?' vraag ik. 'Welnee, ik doe dat graag. We houden bedrijven zoals het uwe graag bij ons in de buurt.'

De minister en ik staan voor, naast, onder het logo en eindelijk is de fotograaf tevreden.

‘Wat een interessante entree’ zegt de minister. ‘Wat is dat, boven de deur, een schelp of zoiets?’

‘Nee’ zeg ik. ‘Daar hing destijds het hakenkruis.’

Wij gaan aan tafel. De eetkamer is groot genoeg voor de tafel van tweeëntwintig man die de consuls op zolder hebben laten staan. Wij doen het zelf wat bescheidener: we zijn met zijn tien. De minister is een vlotte, erudiete man uit Franken. Geen diepe Beier. Leonard, een filmregisseur en zijn vrouw Gudrun (de Bavariastudio’s zijn om de hoek). Freifrau Talsperre en haar man Professor Zirndorff. Freifrau Talsperre, een pezige en gedecideerde dame, heeft mijn vrouw geholpen toen we hier aankwamen en nog niemand kenden. Ze helpt alle belangrijke buitenlanders die in München aankomen en daarna kom je niet meer van haar af. Haar man is iets hoogs in de veiligheidssector. Een collega van een bank uit München en zijn vriendin en Louise, een Zuidafrikaanse nicht van mijn vrouw die in Frankrijk woont en bij ons logeert.

‘Ik ben blij dat u mij heeft uitgenodigd in dit bijzondere huis’ zegt de minister. ‘Wat een fascinerende geschiedenis. Gebouwd in de zwartste tijd van Duitsland, bevrijd en vandaag een ontmoetingsplaats van zovele nationaliteiten.’ De minister is net als ik van ruim na de oorlog. Toen ik me in

Duitsland vestigde, had ik geen idee dat alle oudere Duitsers die ik tegen zou komen over de oorlog zouden beginnen. Niet dat me die oorlog bijster interesseert. Het is lang geleden en alleen de verstokte nazi's van in de negentig en Nederlanders uit het na-oorlogs verzet hebben er nog last van. Wat mij interesseert, zijn de financiële deals die ik hier kan doen.

'Het is een apart gebouw' zegt Leonard de regisseur. 'Misschien moeten we het eens gebruiken als achtergrond voor een *Krimi*. Ik stel me zo voor, een drugsbende slaat in de kelder zijn cocaïne op. De politie komt er achter, de schurken nemen onschuldige dorpelingen in gijzeling. Dan volgt een belegering, een slimme *Kommissar* sluipt door de vluchttunnel naar binnen en neemt de boeven gevangen seconden voor een bloedige bestorming losbarst.' Hij zingt de eerste tonen van Tatort. 'Of, misschien, neo-nazi's vestigen hier hun geheime hoofdkwartier en beramen een overval op de Bavaria Studio's om de hoek.' 'Alstublieft, alstublieft' zegt de minister.

'Er is geen tunnel' zegt Caroline met haar zware Engelse accent. 'Daar hebben we naar gezocht omdat er beweerd werd dat er een tunnel zou zijn aangelegd van de kelder naar de oever van Isar. We hebben ook in het kadaster gezocht, maar een tunnel is er nooit geweest.'

‘Nee’ zeg ik. ‘Er is echt geen tunnel. Het enige geheime aan dit huis is dat uw spionnen van de *Bundesnachrichtendienst* aan de overkant van de Isar hun hoofdkwartier hebben en dat ze ons dak gebruiken als baken voor hun helicopters. Maar dat mag u natuurlijk niet weten.’ Iedereen lacht.

‘U zegt: bevrijd?’ vraagt de regisseur. Voordat de minister kan antwoorden, neemt Freifrau Talsperre het woord.

‘Nu ja, wij zijn niet bevrijd. Wij zijn gevlucht. Mijn moeder is met ons kinderen van Bohemen naar Regensburg gelopen in ’45. Mijn vader was gesneuveld, al wisten we dat toen nog niet. We waren alles kwijt. Onderweg gooiden de Tsjechen stenen naar ons en Duitse kinderen die meesjokten in die lange tocht stalen mijn pop. Mijn broertje ging dood. Mijn moeder is net zo lang met ons in de kinderwagen doorgelopen tot ze in elkaar zakte. Ze lag langs de kant van de weg. Ze keek ons beiden aan en ze zei: ‘Zorg voor elkaar. Het spijt me.’ Mijn zusje was twaalf. Zij is de weg opgelopen. Er kwam een Amerikaanse jeep aangeraasd. Ze bleef met haar ogen dicht stokstijf op de weg staan. De jeep stopte op een centimeter voor haar. Ze vloekten ons stijf, maar toen heeft mijn zus mijn moeder laten zien. Ze hebben ons in de jeep getild en naar een kamp gebracht en daar zijn we uiteindelijk met zijn drieën levend uitgekomen. We gingen

naar familie in Würzburg, maar die waren in april '45 allemaal omgekomen toen de stad werd gebombardeerd.'

Het is even stil. Ik zie Caroline verstrakken. Straks begint ze misschien over haar oom die op het strand van Normandië is gesneuveld - om de moeder van de Freifrau het leven te redden. Ze heeft hem nooit gekend want ze is eenentwintig jaar na zijn dood geboren. Maar in haar geboortehuis in Zuid-Afrika had haar moeder een herdenkingskamertje ingericht met de spullen en foto's van haar enige broer.

Freifrau Talsperre glimlacht. 'Ik val onze jonge gastvrouw en gastheer lastig met mijn oude vrouwenpraat. Neemt u mij niet kwalijk. We moeten er gewoon eens over ophouden. We moeten niet doen alsof we de enige generatie zijn die het moeilijk heeft gehad. Ik denk dat het dit huis is. Ik ben de Amerikanen nog elke dag dankbaar.'

'Mijn lieve mevrouw Talsperre, u valt ons helemaal niet lastig. Ik voel me gevleid dat u ons zulke persoonlijke herinneringen vertelt' zeg ik.

'*You silvertongued bastard*' kan ik Caroline horen denken, maar ook zij glimlacht.

'Ik denk dat het niet zozeer om de oorlog gaat, maar om de menselijke ervaringen van die tijd waarin zowel het allerslechtste als het allerbeste uit de mensen naar boven is

gekomen' zegt de minister. Dat doet me denken aan mijn tante die altijd volhield, god hebbe haar ziel, dat het misschien wel vreselijk was geweest, die oorlog en de bezetting, maar de mensen trokken naar elkaar toe. Er was saamhorigheid. Dat is natuurlijk onzin. Talsperre heeft ons net verteld dat de vluchtende Sudeten-Duitsers elkaar bestalen en dat ze haar moeder langs de kant van de weg bijna lieten doodgaan terwijl twee kleine meisjes moesten toekijken.

'En zeker' zegt de minister. 'Met zekerheid kunnen we zeggen dat wij Duitsers zo langzamerhand tot het inzicht zijn gekomen dat de geallieerden ons in '45 niet hebben bezet, maar net als de Hollanders en de Fransen hebben bevrijd. Bevrijd van een terroristische bende die het land in zijn greep hield door absolute terreur. Het is dan ook geen wonder dat de democratie hier weer zo snel is teruggekeerd.' Ik mag de staatsminister wel. Hij is scherp, hij spreekt Engels, hij heeft een droge humor, maar hij is en blijft een politicus.

Hij heeft geen enkele moeite met het innemen van welk standpunt dan ook. Ik geef hem groot gelijk. Hij, zijn generatie en latere, kunnen er geen bal aan doen dat hun ouders moffen waren en als ik hem was, ging ik me eens verdiepen in de geschiedenis van Lodewijk de Veertiende of

Napoleon of de een of andere kolonisator: slachters eerste klasse. De Duitsers hadden gewoon pech dat hun smeerlappen niet in de achttiende eeuw leefden maar in de twintigste. Als Napoleon in de twintigste eeuw had geleefd, hadden ze ook hem in Neurenberg moeten opknopen.

Caroline's nicht Louise is net als zij van Zuidafrikaanse afkomst maar ze is ooit met een Fransman getrouwd geweest. Ze woont in Toulouse waar ze iets doet met vliegtuigen. 'Mag ik iets in het Engels zeggen?' vraagt ze. 'Ik kan u wel redelijk verstaan maar Duits spreken is moeilijk voor me. Ik begrijp het niet helemaal. Neemt u mij niet kwalijk als ik iets doms zeg' (Louise heeft een briljante doctorsgraad in iets heel technisch) 'maar ik dacht dat Hitler door heel veel Duitsers werd gesteund en dat ze pas genoeg van hem kregen toen Duitsland de oorlog ging verliezen. Heeft hij niet de verkiezingen gewonnen?'

'Hm' zegt Leonard. Hij is geen Beier, maar een Pruis en hij woont al jaren in München. We treffen elkaar regelmatig in een Italiaans restaurant in de stad waar Adolf de Boheemse korporaal ooit zijn flutwaterverfschilderijen probeerde te slijten. 'Hm, ik ben geen historicus (dat is hij wel) maar ik denk dat over twintig jaar de geschiedenis van de Tweede

Wereldoorlog er een beetje anders uitziet dan die onze gastheer nog op school heeft geleerd.'

'Ik doe maar eens een voorzet' vervolgt Leonard: 'Het Duitse volk werd geknecht door een Hitleriaanse terreurbende die zich met behulp van buitenlandse collaborerende regeringen op de been hield. Ik noem maar Vichy en Quisling en die onbenul in Holland. Aan de Jodenvervolging hoefden de Duitsers niet eens veel te doen: dat deden al die buitenlandse collaborateurs met genoeg. Vertel eens Steven, hoeveel Nederlandse Joden hebben de oorlog overleefd? Vijf procent? De rest allemaal keurig door de Nederlandse politie naar de treinen gebracht? Dus toen de geallieerden kwamen, was dat inderdaad een bevrijding en een einde aan de knechting van het Duitse volk. Een volk dat net zo slachtoffer was als de rest van Europa, misschien nog wel meer.'

Caroline kijkt me aan met haar 'heb ik het je niet gezegd blik'. Dat wordt weer een hele avond zelfkastijding over de oorlog. 'Laten we het over een ding eens zijn' probeer ik, want ik wil wel eens over iets anders dan de oorlog praten en ik word een beetje moe van dat eeuwige koketteren met het Duitse schuldgevoel. 'Wat we vandaag aan Europese samenwerking meemaken, dat had toch niemand vijftig jaar geleden geloofd? Het is nooit eerder voorgekomen dat we zoveel

samenwerking en contacten tussen de Europese landen hadden? Ik denk dat het daarom het beste is dat we aan vandaag denken en ophouden met het verleden, maar natuurlijk nooit ons respect voor de slachtoffers uit het oog verliezen.'

Ik klink als de zoveelste politicus met een baggerverhaal. Mijn partners en ik verdienen goud aan de Europese samenwerking, vooral omdat die zo ingewikkeld is dat er voor slimme financiers talloze manieren zijn om wat bij te verdienen. We hebben in ons bedrijf een complete divisie die niet anders doet dan de lucratieve wetgeving in kaart brengen. Wordt Europa morgen afgeschaft, zal de divisie zich richten op de winstgevende gaten die dan ontstaan. Het is ons om het even. Kassa!

De minister hapt onmiddellijk en hij gaat geroutineerd in een hogere versnelling. 'Precies, dat was ooit onvoorstelbaar, zoveel samenwerking, zoveel vriendschap, zoveel volkeren die elkaar de hand reiken na al die oorlogen en ellende. De oorlog is nog steeds een dankbaar onderwerp voor films en boeken.' Hij knikt naar de regisseur. 'Maar we zijn sinds 1945 zo onvoorstelbaar veel verder gekomen. Het is een nieuwe wereld.'

Herr Professor Doktor Doktor Zirndorff is de oudste van het gezelschap. Het is een elegante, ontwikkelde, scherpe man die zich weinig gelegen laat liggen aan de meedogenloze netwerkster waarmee hij is getrouwd. Hij vertelt. 'Ik herinner me mijn eerste schooldag. Ik was zes en apentrots. Ik kon niet wachten om in die nieuwe wereld binnen te stappen. Ik maakte een kleine buiging voor de onderwijzeres en zei *'Grüss Gott gnädige Frau'* en ik kreeg meteen een klinkende oorvijs. 'Je zegt Heil Hitler, *Taugenichts!*' Ik zat stil in mijn bankje en probeerde niet te huilen. Aan het einde van de schooldag riepen alle kinderen Heil Hitler en de onderwijzeres knikte me goedkeurend toe. Het kindermeisje bracht me naar huis. Mijn moeder zat in de salon. Ik ging voor haar staan, stak mijn armpje omhoog en riep trots 'Heil Hitler.' Ze trok spierwit weg. Het is de enige keer in haar leven geweest dat ze me heeft geslagen. Toen barstte ze in tranen uit en hield me heel lang vast. Sindsdien ben ik erg voorzichtig met begroetingen.' We lachen allemaal. De minister heft zijn glas en brengt een toast uit op Caroline, op onze gastvrijheid en op de internationale vriendschap.

Doktor Zirndorff toast op Caroline en de andere dames. 'Omdat we deze heerlijke avond niet alleen over kunst en liefde hebben gesproken maar ook over ernstige dingen,

gevoel ik de vrijheid om nog wat te zeggen over een zaak waar ik me veel mee bezighoud. En dat is een nieuwe bedreiging van onze vrijheid.' Zirndorff is iets belangrijks op veiligheidsgebied. Hij is betrokken bij de harde aanpak van terrorisme, heb ik gehoord.

'Ik zie een perfecte en angstaanjagende overeenkomst tussen de bruinhemden die hier in Duitsland binnen een jaar of tien de macht hebben overgenomen en de radicale islamisten, waarvan we ook hier in Beieren een harde kern hebben. We lijken niet veel van onze geschiedenis geleerd te hebben. De bruinhemden waren een gesloten groep, geobsedeerd door dood en geweld, vervuld van haat tegen alles en iedereen die niet tot de groep behoorde. 'Wij' tegen 'zij.' Tegen de rest van de wereld. *Ausgrenzung*. In hun ideologie was alles geoorloofd tegen de *Untermenschen*, alle anderen, alles wat hun vreemd was. Wie zich niet aan hen onderwierp, was gedegeneerd, een hond. Wie eruit wilde stappen, werd afgemaakt.'

'Ze hadden een gesloten denksysteem – als het begrip 'denken' er überhaupt iets mee te maken had.' Gaat Zirndorff verder. 'Ze kleden zich uitzonderlijk, vrouwen waren er voor het amusement en de voortplanting, kinderen waren potentiële leden en anders moesten ze worden opgeruimd. 'Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst' is een nazi-slogan.